

П-01

Теорія віршування.
Підготовка до ЗНО.

Система віршування

Системи віршування

Системи віршування – способи написання віршів, які залежать від фонетичних особливостей національної мови.

За способом творення ритму вірша розрізняють чотири основні системи віршування:

1. Метрична;
2. Силабічна;
3. Тонічна;
4. Силабо-тонічна.

Визначення:

Передбачає чергування коротких і довгих складів.

Головне:

За цією системою складали вірші давньогрецькі, римські та індійські поети.

Вже давно не існує, перетворилася в тонічну систему віршування.

Вірші читаються під акомпанемент чи співаються. Рими в них відсутні.

Немає в програмі ЗНО

Визначення:

Дотриманні однакової кількості складів у віршованому рядку незалежно від розміщення в ньому наголосів.

Головне:

Лише на останньому слові кожного віршу мусить стояти обов'язково сильний наголос, що замикає вірш. В кожному вірші по одинадцять складів, а наголоси розташовані довільно й у різній кількості.

Приклад:

Чи не той то хміль,
Що коло тичин в'ється?
Ой, той то Хмельницький,
Що з ляхами б'ється.

(Уривок з історичної пісні «Чи
не той то Хміль»)

Визначення:

Дотримання певної кількості наголосів у рядку за довільної кількості ненаголошених складів між наголошеними.

Головне:

Ритм у рядках утворюється повторенням не складів або стоп, а мовних одиниць (слово чи. кілька слів), які виділяються силою голосу.

Великого ритмічного і смислового значення набувають паузи.

Приклад:

Ото ж воно й почалося з
того,
Що одружився дурний
Петро.
Тільки до хати привів
небогу –
Зразу ж топиться пішов у
Дніпро.

(Уривок з твору «Казка про
Дурила» В.Симоненко)

Визначення:

Рівномірне чергування наголошених і ненаголошених складів.

Головне:

Ритм у рядку утворюється повторенням стоп з однаковою кількістю наголошених і ненаголошених складів.

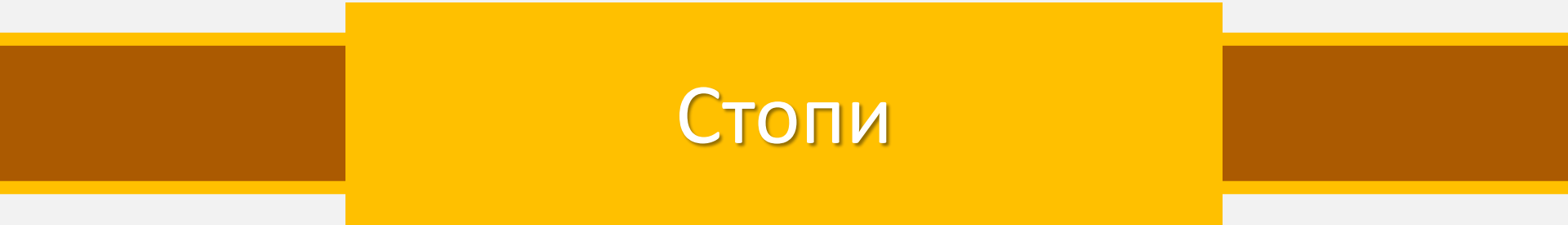
Більшість творів з програми ЗНО - силабо-тонічні.

Приклад:

Задивляюсь у твої зіниці
Голубі й тривожні, ніби рань.
Крешуть з них червоні блискавиці
Революцій, бунтів і повстань.

Україно! Ти для мене диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо горда і вродлива,
З тебе дивуватися повік...

(Уривок з твору «Задивляюсь у твої
зіниці» В.Симоненко)

Стопи

Стопи

Стопа – ритмічна одиниця вірша, яка складається з однакової кількості як наголошених, так і ненаголошених складів.

Стопи поділяються на двоскладові(ямб, хорей) та трискладові(дактиль, амфібрахій, анапест).

Двоскладові, нагадують марш (один-два, один-два)

Трискладові, нагадують вальс (один-два-три, один-два-три)

Визначення:

Двоскладова стопа з наголосом на першому складі.

Уривок з вірша «Заповіт»

Як умру, то поховайте
Мене на могилі
Серед степу широкого
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.

(Т.Шевченко)

Розклад на стопи:

́ ̀ ́ ̀ ́ ́ ́ ́
́ ́ ́ ́ ́ ́
́ ́ ́ ́ ́ ́ ́
́ ́ ́ ́ ́
́ ́ ́ ́ ́ ́ ́
́ ́ ́ ́ ́ ́
́ ́ ́ ́ ́ ́
́ ́ ́ ́ ́ ́
́ ́ ́ ́ ́ ́

Двоскладові СТОПИ

Ямб(У́У)

Визначення:

Двоскладова стопа з наголосом на другому складі.

Урив. з вірша «Чого являєшся мені у сні?»

Чого́ явл^аєшся мені́
У сні́?
Чого́ зверт^аєш ти́ до мене́
Чудові́ оці́ ті́ ясні́,
Сумні́,
Немо́в крини́ці дно́ студене́?
Чому́ уста́ твої́ німі́?
Який́ докі́р, яке́ стражда́ння,
Яке́ несповне́не бажан́ня
На них, мо́в заре́во червоне́,
Займа́ється і зно́ву то́не
У тьмі́?

(І.Франко)

Розклад на стопи:

У́У У́УУУ У́У
У́У
У́У У́УУ У́У У́У
У́УУ У́У У́У
У́У
У́У У́УУ У́У
У́У У́У У́У
У́У У́У У́У
У́У У́УУ У́У
У́У У́УУ У́У
У́У У́УУ У́У
У́У

Визначення:

Трискладова стопа з наголосом на першому складі.

Уривок з вірша «Всякому місту – звичай і права»

Всякому мі́сту — звича́й і пра́ва,
Всяка трима́є свій у́м голова́;
Всякому се́рцю — любо́в і тепло́,
Всяке го́рло свій сма́к віднайшло́.
Я ж у поло́ні нав'язливих дум:
Ли́ше одне́ непоко́їть мій у́м.

(Г.Сковорода)

Розклад на стопи:

́UUU ́UU UU ́UU ́UU
́UU UU ́UU UU ́UU ́UU
́UU ́UU UU ́UU ́UU
́UU ́UU UU ́UU ́UU
́U UU UU ́UU UU ́UU ́U
́UU UU ́UU UU ́UU UU ́U

Визначення:

Трискладова стопа з наголосом на другому складі.

Уривок з вірша «Любіть Україну»

Любіть Україну, як сонце, любіть,
як вітер, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.
Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і нову,
і мову її солов'їну.

(В.Сосюра)

Розклад на стопи:

У́У УУУ́У У́УУ У́У
У́УУ У́У У́УУ У́У
У́УУ У́УУ У́УУ У́У
У́У У́УУ У́УУ
У́У УУУ́У У́У У́У
У́УУ У́У У́УУ
У́У УУ́У У́У У́У
У́У У́У У́УУ

Визначення:

Трискладова стопа з наголосом на останньому з трьох складів.

Уривок з вірша «Contra Spem Spero!»

Гетьте, д^уми, ви, хм^ари ос^інні!
То ж теп^ера весн^а золот^а!
Чи то т^ак у жал^ю, в голос^інні
Промин^уть молод^ії літ^а?
Ні, я х^очу крізь сль^ози смі^ятись,
Серед л^иха спів^ати пісн^і,
Без над^ії так^и сподів^атись,
Жити х^очу! Геть д^уми сумн^і!

(Л.Українка)

Розклад на стопи:

UU ÚU U ÚU UUÚ
U UUÚ UUÚ UUÚ
U U Ú U UU UUÚU
UUÚ UUÚU UU
Ú U ÚU U ÚU UUÚ
UU ÚU UUÚ UU
U UUÚ UU UUÚU
UU ÚU U ÚU UU

Рими

Рими

Рима – звуковий повтор в кінці двох чи кількох віршових рядків. Рима має ритмомелодійне і смислове значення, надає віршу емоційної виразності.

За розташуванням у рядках рими поділяються на суміжні, перехресні і кільцеві.

Рима

Визначення:

Перший рядок римується з третім,
другий рядок римується з четвертим.

Позначення:

Рядок 1 – **а**

Рядок 2 – **б**

Рядок 3 – **а**

Рядок 4 – **б**

Перехресна

Приклад:

Сміються, плачуть солов'ї
І б'ють піснями в груди:
"Цілуй, цілуй, цілуй її, —
Знов молодість не буде!

Ти не дивись, що буде там,
Чи забуття, чи зрада:
Весна іде назустріч вам,
Весна в сей час вам рада.

(Уривок з вірша «Чари ночі» О. Олесь)

Рима

Визначення:

Перший рядок римується з другим,
третій рядок римується з четвертим.

Позначення:

Рядок 1 – а

Рядок 2 – а

Рядок 3 – б

Рядок 4 – б

Суміжна

Приклад:

Що є свобода? Добро в ній як**еє**?
Кажуть, неначе воно золот**еє**?
Ні ж бо, не злотне: зрівнявши все з**лото**,
Проти свободи воно лиш бол**ото**.

О, якби в дурні мені не по**шитись**,
Щоб без свободи не міг я ли**шитись**.
Слава навіки буде з тоб**ою**,
Вольності отче, Богдане-гер**ою**!

(Уривок з вірша «De Libertate»
Г.Сковорода)

Рима

Визначення:

Перший рядок римується з четвертим,
другий рядок римується з третім.

Позначення:

Рядок 1 – а

Рядок 2 – б

Рядок 3 – б

Рядок 4 – а

Кільцева

Приклад:

О слово рідне! Орле ску^утий!
Чужинцям кинуте на смі^іх!
Співочий грім батьків мо^іх,
Дітьми безпам'ятно забу^утий.

О слово рідне! Шум дере^в!
Музика зір блакитно^оких,
Шовковий спів степів широ^оких,
Дніпра між ними левій ре^в...

(Уривок з вірша «О слово рідне!»
О.Олесь)

Строфи

Строфи

Строфа – група рядків вірша, об'єднаних завершеною думкою, системою рим та інтонацією.

Класифікуються строфи за кількістю рядків:

1. Дистих (двовірш);
2. Терцина (тривірш);
3. Катрен (чотиривірш).

Строфа

Дистих(двовірш)

Визначення:

Строфа з двох рядків, що містить у собі закінчену думку.

Головне:

Дистих має парну риму:

Рядок 1 – а

Рядок 2 – а

Приклад:

Що доля нелегка, - в цім
користь і своя є,
Блаженний сон душі мистецтву
не сприяє.

(Ліна Костенко)

Строфа

Терцина(тривірш)

Визначення:

Строфа з трьох рядків, що містить у собі закінчену думку.

Головне:

В терчині римуються або всі рядки, або 2 з них:

(аба)
(ааа) або (ааб)
(баа)

Приклад:

Гукнула свіжо й весело на мулів,
І чутно уші правий з них прищулив,
І знявся пил, немов рожевий дим.

І він потягся, як дитина, радо
І мовив: - Добре бути молодим
У теплі дні збирання винограду.

(Уривок із сонету «У теплі дні збирання винограду...» М.Рильський)

Строфа

Визначення:

Строфа з чотирьох рядків, що містить у собі закінчену думку.

Головне:

Катрен використовує перехресний, суміжний і кільцевий види римування:

(**абаб**); (**аабб**); (**абба**)

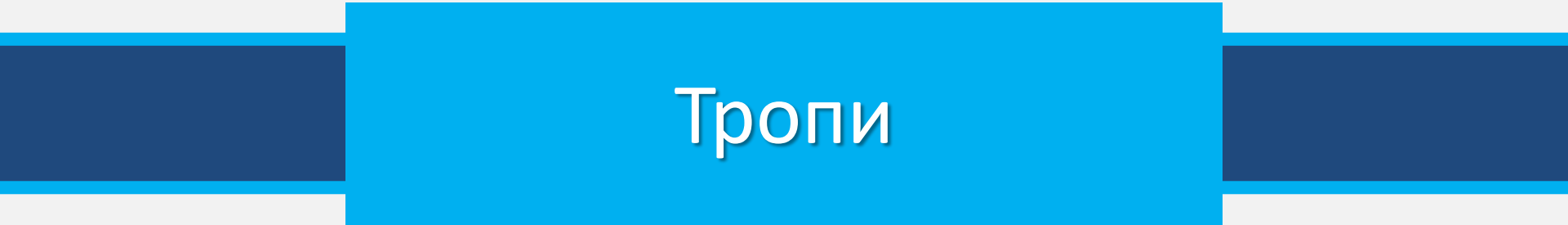
Катрен

Приклад:

Юначе! Хай буде для неї твій смі**іх**,
і сльози, і все до загин**у**...
Не можна любити народів друг**их**,
коли ти не любиш Вкраї**ну**!..

Дівчино! Як небо її голу**бе**,
люби її кожну хвил**ину**.
Коханий любить не захоче те**бе**,
коли ти не любиш Вкраї**ну**...

(Уривок з вірша «Любіть Україну»
В.Сосюра)

Тропи

Тропи

Тропи увиразнюють мовлення, додають йому емоційності, образності, роблять виклад більш влучним. Вони можуть як пом'якшити висловлення думок, так і загострити його.

Використати троп – означає вжити слово в переносному значенні на основі:

- **подібності;**
- **тотожності;**
- **суміжності;**
- **протилежності.**

Визначення:

Уживання слова в переносному значенні на основі подібності двох предметів чи явищ за формою, кольором, функцією та ін.

Приклад:

Спасибі за те, що мале людське життя, хоч надією довжу його в віки.
Думою тугу розвіюю,
щоб був я завжди такий,
яким мене мати вродила
і благословила в світи.

(Уривок з твору «Господи, гніву пречистого...» В.Стус)

Визначення:

Образний вислів, побудований на зіставленні двох предметів або станів, що мають спільну ознаку.

Приклад:

У теплі дні збирання винограду
її він стрів. На мулах нешвидких
Вона верталась із ясного саду,
Ясна, як сад, і радісна, як сміх.

(Уривок із сонету «У теплі дні
збирання винограду»
М.Рильський)

Визначення:

Уживання одного слова замість іншого на основі близькості з ним, суміжності.

Приклад:

Гомоніла Україна,
Довго гомоніла,
Довго, довго кров степами
Текла-червоніла.

(Уривок з твору «Гайдамаки Треті
півні» Т.Шевченко)

Визначення:

Поєднання непокєднуваного, протилежного, логічно не сумісних понять.

Приклад:

Страшні слова, коли вони мовчать,
коли вони зненацька причаїлись,
коли не знаєш, з чого їх почать,
бо всі слова були уже чиїмись.

(Уривок з вірша «Страшні слова, коли
вони мовчать» Л.Костенко)

Визначення:

Художнє означення, яке допомагає слову набути нового значення або сенсового відтінку, підкреслює характерну рису, визначальну якість певного предмета або явища, збагачує мову новим емоційним сенсом, додає до тексту певної мальовничості та насиченості.

Приклад:

Із-за гори, із-за кручі
Горде військо виступає,
Попереду Морозенко
Сивим конем грає.

(Уривок з народної пісні «Ой Морозе,
Морозенку»)

Визначення:

Художнє перебільшення;
Стилістична фігура явного і
навмисного перебільшення
для посилення виразності та
підкреслення сказаної думки.

Приклад:

Де матінка плаче.
Там Дунай розлився;
Де плаче сестриця,
Там слізок криниця;

(Уривок з народної балади «Ой
летіла стріла»)

Визначення:

Наділення неживих предметів властивостями людини.

Приклад:

Ви знаєте, як сплять старі гаї?
Вони все бачать крізь тумани.

(Уривок з вірша «Ви знаєте, як
липа шелестить...» П. Тичина)

Риторичні фігури

Риторичні фігури

Риторичні фігури – фігури мовлення, побудовані на словесних зворотах умовно-діалогічного характеру або на застосуванні синтаксичних конструкцій з відмінним від узвичаєного порядком слів.

Словесні звороти умовно-діалогічного характеру:

- Риторичне запитання;
- Риторичний зворот.

Синтаксичні конструкції з відмінним від узвичаєного порядком слів:

- Антитеза;
- Градація;
- Повторення.

Визначення:

Запитання, що не потребує відповіді; мета використання — зосередити увагу на його змісті.

Приклад:

Ти знаєш, що ти – людина?

Ти знаєш про це чи ні?

Усмішка твоя – єдина,

Мука твоя – єдина,

Очі твої – одні

(Уривок з вірша «Ти знаєш, що ти -
людина?» В.Симоненко)

Визначення:

Звертання до абстрактних понять, неживих предметів або до відсутніх людей як до присутніх.

Приклад:

...Даремно, вороже, радій –
Не паралітик і не лірник
Народ мій – в гураган подій
Жбурне тобою ще, невірний!

(Уривок з вірша «Уривок з
поєми» Є.Маланюк)

Визначення:

Різке протиставлення понять, положень, образів, станів, пов'язаних між собою синтаксично або за змістом.

Приклад:

Всякий, хто вище, то нижчого гне, -
дужий безсильного давить і жме,
бідний – багатого певний слуга,
корчиться, гнеться пред ним, як дуга.

(Уривок з вірша «Всякому місту -
звичай і права» Г.Сковорода)

Визначення:

Поступове нагнітання засобів художньої виразності з метою підвищення або зниження їхнього емоційного чи смислового навантаження.

Приклад:

А ми дивились та мовчали, та
мовчки чухали чуби. Німії, подлії
раби! Підніжки царські, лакеї
капрала п'яного.

(Т. Шевченко)

Визначення:

Уживання тих самих слів,
словосполучень, речень у межах
одного або сусідніх речень.

Приклад:

О слово рідне! Орле скутий!
Чужинцям кинуте на сміх!
Співочий грім батьків моїх,
Дітьми безпам'ятно забутий.

О слово рідне! Шум дерев!
Музика зір блакитнооких,
Шовковий спів степів широких,
Дніпра між ними левій рев...
(Уривок з вірша «О слово рідне! Орле
скутий!» О.Олесь)

Аналіз поезій

Відео додано окремо

Виконували студенти:

1. Панченко Артем – організація, публічний виступ;
Малишко Дарина – організація, письмовий звіт;
2. Суханов В'ячеслав – презентація, дизайн;
Баранов Артем – матеріал для презентації, дизайн;
Мирошніченко Віталій – матеріал для презентації;
Погожий Владислав – дизайн;
3. Головенков Данило – відеомонтаж, операторська робота;
Петрова Поліна, Петрова Єлизавета, Самсонов Ігор – актори;
4. Стороженко Вікторія, Грек Поліна – оцінка, коректування, відгук;